

Jaargang 6 | ZOMER 2021

De Natuurkijker

Nieuwsblad van IVN en KNNV Amersfoort e.o.

IVN excursies - Opmerkzaam wandelen en Biologisch
tuinieren in Park Schothorst - Voorjaar op Groot Zandbrink
- IVN actie Spoorwegdriehoek - KNNV rapport De Hoge
Kleij - Bloeiende bermen - Stoeplanten - Het Geopark -
Fotopagina (nieuw!) - en meer ...

IVN excursies juli-sept 2021

Stadskern vol natuur, kademuren en stoepkrijten

Datum: zondag 18 juli 2021, 14.00-16.00 uur

IVN organiseerde op 18 juli weer een natuurexcursie. Dit keer namen de gidsen ons mee op een ronde door de binnenstad van Amersfoort, om te bekijken welke natuur zich hier gevestigd heeft en hoe deze zich heeft aangepast aan de omgeving. Een stad is immers een soort 'stenig eiland' in de natuur er omheen, waar zich heel andere omstandigheden voordoen dan in bijvoorbeeld het bos of de weilanden ernaast.

Hoe heeft de natuur zich in de stad ontwikkeld? Welke planten en bomen zagen we onderweg? Waarom daar en op welke wijze hebben ze zich aangepast? We zagen gierzwaluwen, die oorspronkelijk in rotsige streken leefden maar in de oude binnenstad genoeg nestelplekken vinden. In de grachten hebben we gespeurd naar meerkoetnesten met daarin wellicht stedelijk afvalmateriaal. Bij De Lieve Vrouwe Toren gingen we op zoek naar de slechtvalken. En wie wil kon 'botanisch stoepkrijten' onder leiding van een van de gidsen.

De Pleisterplaats en De Mossel, natuurontwikkeling in beeld

Datum: zondag 15 augustus 2021, 14.00-16.00 uur

Start: aanmelden noodzakelijk bij natuurexcursies@ivnamersfoort.nl, u hoort dan waar het startpunt is. OV: ja, bij aanmelden krijgt u de informatie.

Rondom bedrijventerrein de Horst zijn twee natuurgebieden ingericht als onderdeel van de ecologische verbindingszone door de Gelderse Vallei. 'De Pleisterplaats' werd in 2003 aangelegd, op de plek van een voormalig baggerdepot, als een samenwerkingsverband tussen het Waterschap en de Gemeente Leusden. In 2019 werd 'De Mossel' gerealiseerd, op de plek van een nat gebiedje met onrendabel grasland en een bosje met zieke essen, als samenwerkingsverband tussen de Gemeente Leusden en het Van der Valk hotel.

Pleisterplaats. Foto: Wil Schonewille

Natuur langs de kade. Foto: Johanneke Maris

Inmiddels is de natuurontwikkeling in beide gebieden in volle gang. Wat valt er te zien en te zeggen over deze nieuwe natuur? De route voert ook een stukje over de Grebbeliniedijk. Hier zullen de gidsen, naast de bijzondere natuurwaarden, stilstaan bij de cultuurhistorie van het gebied.

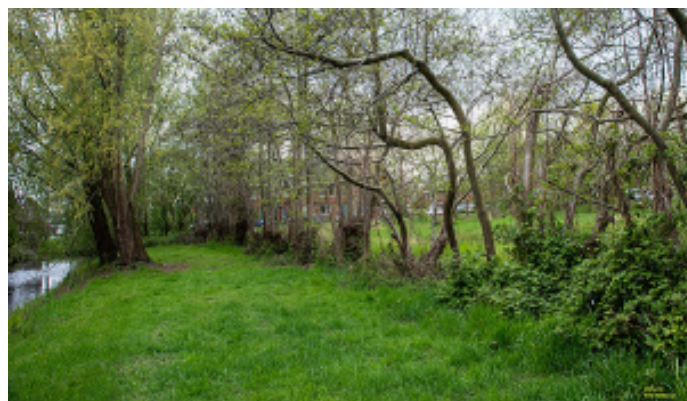
Herfst in de stad

Datum: zondag 20 september, 14.00-16.00 uur

Start: aanmelden noodzakelijk bij natuurexcursies@ivnamersfoort.nl, u hoort dan waar het startpunt is. Rolstoeltoegankelijk. OV: ja, bij aanmelden krijgt u de informatie.

Waar kunnen we de herfst ruiken, voelen en zien in de stad? Daarvoor gaan we deze keer naar de wijk Vathorst, nog net voor de herfst aanbreekt. De gidsen nemen ons mee op een wandeling met verrassende doorkijkjes en bijzondere verhalen.

Midden in deze wijk vinden we een oude boerderij die Buurtsdijk heette, maar in 2008 is de naam veranderd in boerderij Brinkhorst. Het landschap van vroeger is hier bewaard gebleven. De dekzandrug (hoge bult), het lage gebied met de geriefbosjes, houtwallen, de boomgaard, de meidoornhagen, de Duisterweide, kortom genoeg om de natuur te beleven met zijn bijzondere verhalen. En dat midden in een woonwijk!

Vathorst. Foto: Siem Belleman

De Natuurkijker

Redactioneeltje

De Natuurkijker heeft voortaan een fotopagina. Af en toe krijgt de redactie een prachtige foto, met de suggestie dat deze plaat wel op de voorzijde zou passen. Maar ditmaal kregen we fraaie foto's van de kammetjesstekelzwam tegelijk met een bijzondere foto van waterhoentjes in een boom, plus de suggestie om voor bijzondere platen een speciale fotopagina te starten. De redactie vindt dit een goed idee, dus stuur voortaan uw meest bijzondere natuurfoto's met een kort verhaaltje naar de redactie (email: redactie.natuurkijker@gmail.com). We beloven niet meteen dat we alles zullen plaatsen, maar de mooiste platen krijgen natuurlijk een passend plekje.

De Natuurkijker biedt traditiegetrouw de vaste rubrieken, en de groene agenda voor de komende maanden. De activiteitenkalender is nu nog een beetje leeg, maar we hopen dat hij geleidelijk weer wordt gevuld. Arie van de Bremer experimenteert met de app 'ObsIdentify' en hij doet verslag van een planteninventarisatie in wegbermen. De KNNV zet de schijnwerpers op het inventarisatierapport over Golfbaan De Hoge Kleij en het IVN vertelt over een schoonmaakactie in de Spoorwegdriehoek.

Tenslotte, IVN-bestuurslid Manon Barendrecht komt onze redactie versterken, dus vanaf nu staan er maar liefst vier namen onder onze redactioneeltjes. Veel leesplezier.

Kees de Heer, Marian Marseille, Olav-Jan van Gerwen en Manon Barendrecht

Deadline volgende nummer

De Natuurkijker verschijnt in principe eind maart, juni, september en december, op papier en digitaal. Vanwege corona zijn we ons ritme een beetje kwijt, maar het is de bedoeling dat het volgende nummer toch eind september verschijnt. Alle kopij voor het septembernummer moet uiterlijk 1 september bij de redactie zijn, via email: redactie.natuurkijker@gmail.com.

Bij de voorplaat

Peter Koblenz portretteerde een paar jonge grutto's. We zijn heel benieuwd of het natte voorjaar het broedsucces van onze weidevogels heeft vergroot...

2	Excursies & wandelingen WNA lezing (online) Pr Bernhard Cultuurfonds prijs
5	IVN actie Spoorwegdriehoek KNNV: Golfbaan De Hoge Kleij
7	Vissen: Zeelt Voorjaar op Groot Zandbrink Biologisch tuinieren
11	Fotopagina Winter&Lente in Park Schothorst
15	Geopark Heuvelrug-Gooi en Vecht Toekomst van de Eem
18	KNNV: Bloeiende bermen Determineren via foto's Zakgids stoeplanten
20	Groene agenda

De Natuurkijker is het gecombineerde blad van IVN en KNNV Amersfoort e.o.
Redactie: Kees de Heer, Marian Marseille, Olav-Jan van Gerwen en Manon Barendrecht
email: redactie.natuurkijker@gmail.com

Het IVN en de KNNV hebben werkgroepen die zich bezig houden met onder andere vogels, planteninventarisaties, insecten, vleermuizen, natuurwandelingen, lezingen, cursussen, duurzaamheid, jeugd, ruimtelijke ordening, fotografie en bomen knotten.

IVN | www.ivnamersfoort.nl
Ilse Wessels, IVN-voorzitter
email: voorzitter@ivnamersfoort.nl

KNNV | www.knnv.nl/amersfoort
Theo van de Water, KNNV-voorzitter
email: voorzitter@amersfoort.knnv.nl
tel: 033-4942002

Alles wat vliegt voor de lens

WNA Natuurlezing door Hans van Zummeren
dinsdag 7 september 2021 om 20.00 uur via Zoom

Tijdens de WNA-natuurlezing van september zijn heel veel mooie beelden van natuurfotograaf en natuurliefhebber Hans van Zummeren te zien.

Niet alleen vogels hebben zijn interesse, maar ook libellen en kevers en nog veel meer insecten. Uit de vele foto's is een selectie gemaakt: de top 50 mooiste van Hans.

Hans van Zummeren fotografeert vogels, libellen en andere insecten.

WNA Natuurlezing

Natuurlezing georganiseerd door de Werkgroep Natuurlezings Amersfoort (WNA), een samenwerkingsverband van KNNV, IVN, Vogelwacht Utrecht en Gemeente Amersfoort.

Over elk dier en de locatie, en het maken van elke foto is wel iets bijzonders te vertellen.

Volg de lezing online via Zoom met de link: <https://zoom.us/j/94645398678>

Tijdens de lezing vertelt hij hoe hij zijn mooiste foto's heeft gemaakt.

IVN winnaar Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs

Door Manon Barendrecht

Ook wij als IVN-afdeling in Amersfoort zijn super trots! Op 21 juni 2021 kreeg IVN het nieuws dat we de grote winnaar zijn van de Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs 2021. De prijs zal op 16 november tijdens

Cathelijne Broers, directeur van het Prins Bernhard Cultuurfonds, verrast IVN-directeur Jelle de Jong met de Prins Bernhard Cultuurfondsprijs.
Foto: Wessel Spoelder

een feestelijke ceremonie worden uitgereikt. Met de Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs krijgt IVN Natuur-educatie, behalve een zelf te besteden bedrag van 75.000 euro, een eigen Cultuurfonds op Naam met een startkapitaal van 75.000 euro. De doelstelling of bestemming van dit fonds wordt door het Cultuurfonds in samenwerking met IVN ingekleurd. We horen vast meer van de landelijke afdeling rond 16 november hierover. Mede dankzij de inzet van alle leden hebben we deze prijs gewonnen, dus ook jij, lezer van dit blad, gefeliciteerd!

Toelichting van de adviescommissie Natuur van het Cultuurfonds: 'Als de afgelopen tijd iets duidelijk geworden is, dan is het wel hoe belangrijk natuur voor ons is. Want voor veel mensen was een wandeling door het bos of de duinen, langs het strand of door de polder, het enige uitje dat er nog was. Voor veel mensen biedt een groene leefomgeving troost, rust, inspiratie en gezondheid. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat mensen die ziek zijn, sneller herstellen als ze regelmatig in een groene omgeving zijn. Het IVN speelt een enorm belangrijke rol hierbij. Alles bij elkaar gaat het om vele duizenden mensen, die tevens een onmisbare steun voor organisaties zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de provinciale Landschappen zijn. En vooral: een onmisbare steun voor onze natuur zelf.'
Zie ook www.cultuurfonds.nl

IVN-ers in actie in de Spoorwegdriehoek

Door Ruud Corduwener en Lenny van Valkenhoef

Op zaterdag 3 april 2021 was er een opschoonactie in de Spoorwegdriehoek. Dit stukje bos is niet zo bekend, maar wel heel bijzonder. Je treft er een aantal zandheuvelds aan, ontstaan uit zand dat in het verleden is uitgegraven om het spoorwegemplacement uit te breiden.

Het bos is circa dertig jaar niet beheerd, dus de natuur mocht er zijn gang gaan en dat was heel gunstig voor het planten- en dierenleven.

De gemeente Amersfoort heeft onlangs besloten dat dit gebied bij de Bokkeduinen beter beschermd moet gaan worden. Het ligt er nu verwaarloosd bij en er is veel zwerfafval aangetroffen. Maar wat er ook is aangetroffen zijn zes dassenburchten, de boommarter en andere dieren. Er komt een verbod voor honden, zowel aangeliende als niet aangeliende, en een verbod voor mountainbikers.

Rob Molenkamp (gemeenteraadslid) en Ruud Corduwener (IVN Werkgroep Duurzaamheid) wisten een groep van tien IVN-ers enthousiast te krijgen om het zwerfvuil te gaan opruimen. Maar voordat zover was, nam Rob ons mee naar één van de zes dassenburchten, waarvan de ingangen ('pijpen') die actief in gebruik zijn, duidelijk te zien waren. Zodoende leerden we waar wel en waar niet te lopen, om de dassen niet te verstoren.

Vervolgens waaierden we uit over het hele terrein om het grof vuil op te sporen. Dat lag soms heel zichtbaar, maar soms ook overgroeid of half in de grond verborgen. De drie kruiwagens die we bij ons hadden, konden we goed gebruiken om alles in te verzamelen en naar de rand van het zandpad te rijden.

Het is bizar wat we allemaal hebben gevonden:

- drie tenten;
- bromfiets;
- schuurmachine;
- plastic flesjes en bakjes;
- blikjes;
- lege wijnflessen;
- fietswiel;
- puin;
- verpakkingen van snoep;
- batterijen;
- een fietsstuur;
- metalen - en plastic buizen;
- heel veel bakstenen;
- stukken gewapend beton;
- dekzeilen.

We hebben alles op vijf hopen langs het zandpad gelegd, zodat het met een vuilniswagen van de ROVA kon worden afgevoerd. Aan het einde van de ochtend keken we tevreden terug op het vele werk dat er verzet was.

Het was erg leuk om elkaar in dit tijdperk van zoom-meetings weer eens in het echt te zien. Nu maar hopen dat het verbod voor honden en mountainbikers hier snel wordt ingevoerd, zodat de bijzondere, maar kwetsbare flora en fauna van dit unieke gebiedje in stand kan blijven.

Tien IVN-ers hebben zwerfvuil opgeruimd in de Spoorwegdriehoek.

KNNV verslag natuurinventarisatie Golfbaan De Hoge Kleij

Door Arie van den Bremer

Op 14 april 2021 is het verslag van ons KNNV-natuuronderzoek aangeboden aan Rob Gabriëls en Wim Engels van de Natuurcommissie van Golfclub De Hoge Kleij. Voor onze vereniging is dit weer een mijlpaal.

Wat ging vooraf

Elk jaar zoeken we in de omgeving van Amersfoort een gebied waar we een breed natuuronderzoek kunnen uitvoeren, dat voor veel leden interessant is. Begin 2020 kregen we de vraag van de Natuurcommissie van Golfclub De Hoge Kleij of we een natuurinventarisatie op de golfbaan wilden doen.

Om enig idee te krijgen waar de vraag over ging, heeft Rob Gabriëls een presentatie gegeven in het gebouw van De Groene Belevens in Leusden. Toen begrepen we wat een hole, een bunker en een tee waren. We waren het er al snel over eens dat dit terrein een mooie locatie kon zijn en we werden uitgenodigd voor een rondleiding op een zaterdagochtend. Dat bleek wel een heel lange rondleiding te zijn. Steeds weer de vraag: waar ben ik nu? In een gebied dat 65 hectare groot is en 18 grasstroken heeft, gescheiden door bomenrijen en heideveldjes, is dat ook wel begrijpelijk. De belangstelling was zo groot dat het twee zaterdagochtend-rondleidingen werden.

Er zijn ten behoeve van het veldwerk allerlei afspraken gemaakt over virusveiligheid (i.v.m. corona) en spelveiligheid, wat inhield oranje hesjes dragen en gebarentaal gebruiken in het veld. Een zevental werkgroepen en individuele specialisten zijn aan het werk gegaan, meestal overdag, maar ook in de avond en zelfs 's nachts. In totaal hebben ruim veertig KNNV-leden aan het onderzoek meegedaan, en is er ruim 1000 uur in het veld en achter de PC aan besteed.

Golfbaan De Hoge Kleij

Wat hebben we bereikt?

Er is een mooi verslag verschenen met vijftien hoofdstukken en tachtig bladzijden in A4 kleuren-druk. De omslag is door een professionele vormgever gemaakt, het drukwerk is door Amfors verzorgd en betaald door de golfclub. Daarvoor zijn we de golfclub erkentelijk. In totaal zijn door onze leden 950 soorten planten en dieren gevonden (dat is een soort per uur!).

Het verslag is ook als pdf te lezen, en staat op de nieuwe KNNV website, zie amersfoort.knnv.nl/projecten

Zoals gezegd, is het verslag op 14 april aangeboden aan de Natuurcommissie van de golfclub. Vanwege het coronavirus werd het een bijeenkomst in kleine kring. Een uiteenzetting voor onze leden en de leden van de golfclub was helaas niet mogelijk, maar het voornemen is dit alsnog te doen als de omstandigheden dat toelaten.

De Natuurcommissie vertelde dat de belangstelling voor onze werkwijze en resultaten bij andere golfclubs groeit. Dat leidt soms al tot het advies: 'kijk of er bij jullie ook een KNNV is'. Waarschijnlijk komt er ook nog een publicitair vervolg via landelijke golfclub-bladen. Het was een leuk project waar velen van genoten hebben en hun kennis hebben verrijkt.

Het resultaat is een rapport van tachtig bladzijden in kleurendruk.

LABRIE heeft voor elke schilderklus,
de juiste verfbus!

verf - behang - glas
kunstschildersmaterialen

Leusderweg 113-115 * Amersfoort *
Tel: 033 461 37 77

Zeelt (*Tinca tinca*)

Door Willem Kuijsten

Kees de Heer vroeg mij vlak voor mijn vakantie of ik er nog aan had gedacht om een stuk over vissen aan te leveren voor de Natuurkijker. Dat was ik natuurlijk helemaal vergeten en ik had helaas ook niets meer op de plank liggen. Maar ik heb eigenlijk niet lang hoeven denken over welke soort ik het dit keer wil hebben: dat is de zeelt, een algemene soort, maar wel een van mijn lievelingsvissen.

Waarom ik de zeelt zo mooi vind? Dat heeft niet alleen met zijn verschijning te maken, die is werkelijk waar schitterend, maar ook met de heimelijke levenswijze van het beest. Veel karperachtigen, zoals ruisvoorn, blankvoorn en brasem kan je op een zonnige dag in helder water zien zwemmen, zo niet de zeelt. Die laat zich zelden zien, hij leeft tussen de dichte beplanting en is met name in de avondschemering actief. Dat zorgt er wel voor dat de soort prima te vangen is met het schepnet.

Als je met het schepnet door een pluk waterplanten gaat of net onder overhangende oeverplanten is het regelmatig raak. Meestal worden kleine exemplaren gevangen die nog geen jaar oud zijn, dan zijn ze goed te herkennen aan de zwarte vlek op de staartwortel, die kroeskarpers overigens ook bezitten. Soms heb je geluk en kan je met het schepnet een volwassen exemplaar vangen. Het is me wel eens gelukt een zeelt van 45 centimeter te vangen met het schepnet. Juist die volwassen beesten zijn zo ontzettend mooi. Ze zijn sterk glanzend olijfgroen tot donkergroen met een goudkleurige glans op de buikzijde. De glans wordt versterkt door de kleine schubben en relatief dikke slijmerige huid. Een helder oranje iris en twee bekdraden in de mondhoeken maken het plaatje compleet.

In de volksmond heeft de zeelt een aantal eigenaardige namen, waaronder schoenmaker en doktersvis. De naam schoenmaker komt voort uit de gelijkenis tussen het stuk leer waar vroeger schoenen van

Vissen

Willem Kuijsten is stadsecoloog bij de gemeente Amersfoort. In deze jaargang van de Natuurkijker portretteert hij Amersfoortse vissoorten.

Zeelt. Foto Jelle Harder

werden gemaakt en de zeelt. De naam doktersvis komt van de dikke stevige slijmhuide, waarin bepaalde eiwitten zitten die ziektekiemen doden. In de middeleeuwen werd het slijm van de zeelt ingezet tegen hoofdpijn, kiespijn en geelzucht. In hoeverre dat geholpen heeft is maar zeer de vraag. Tegenwoordig wordt zeelt vaak in vijvers gezet bij andere vissen omdat ze ervoor zouden zorgen dat de vijvers schoner blijven en andere vissen minder snel ziek worden.

Hoewel de soort het liefst in rijk begroeide stilstaande wateren leeft zoals in de sloten en wielen in het gebied langs de Eem ten westen van Amersfoort en in de stadswateren van Amersfoort zelf, komt hij ook voor in de beken in de Gelderse Vallei. Op die laatste plekken vooral in dichtbegroeide oevers en langzaam stromende delen met een rijke onderwatervegetatie. Ze overwinteren in de modderlaag, het is dus van belang dat het water waarin ze leven geen harde zandige bodem heeft. Ze eten zo'n beetje alles wat ze tegenkomen van slakjes en insectenlarven tot afgestorven plantendelen. Dat voedsel vinden ze op de tast met behulp van de bekdraden.

Voortplanting vindt in de zomer plaats bij een watertemperatuur van 19 graden of meer. De paaitijd is een van de spaarzame momenten dat de zeelt zich wel eens laat zien, door af en toe boven het water uit te springen. Het vrouwtje zet honderdduizenden kleverige groene eitjes af in dicht begroeide wateren op waterplanten als waterpest, aarvederkruid of fonteinkruiden. Niet alle eitjes worden in één keer afgezet, dat gebeurt in een aantal keer met tussenpozen van enkele dagen. Na een dag of vijf (afhankelijk van de watertemperatuur) komen de eitjes uit. Jonge zeeltjes groeien erg traag en zijn na een jaar pas rond de vijf centimeter.

Vroege voorjaarsboden

Door Willem A. van Dijk

Met verlangen kijk ik altijd naar het voorjaar uit. Hoewel, in januari bloeien de Kerstroos en de Toverhazelaar. De Kerstroos is een prima drachtplant, maar het is nog te vroeg in het jaar; ze kan wel wachten. Op de vliegplank van de kasten is dan nog geen leven te ontdekken. Enkele weken daarvoor zijn de bijen nog wel even met oxaalzuur besprenkeld om de varroamijt geen ontwikkelingskansen te geven. Ook kijk ik dan uit naar het moment dat de eerste solitaire bijtjes zich laten zien bij het bijenhotel. Afgelopen jaar was 80% van alle gaten van de houtblokken bezet en waren de in- cq uitgangen “dichtgemetseld”. Al maanden zijn ze weer open en zijn de jonge bijtjes er uit gekropen. Altijd spannend of de bijen de oude gangen opnieuw gebruiken in het voorjaar. Ik maak er in ieder geval blokken met gaten van 8 tot 12 millimeter bij.

Enige grepen uit de geschiedenis

Op rommelmarkten heb ik inmiddels een bescheiden boekenrij van oude leerboeken over plant- en dier verzameld. Alleen al voor die prachtige gedetailleerde tekeningen. Wat zegt Thijssse in zijn eerste hoofdstuk van De Bloemen en haar vrienden: “Enige grepen uit de geschiedenis”. Ik citeer: “in de werken van de groote Vlamingen Clusius en Dodonaeus vinden wij niets over bestuiving en bevruchting. Dodonaeus hield de meeldraden voor een soort kliertjes en Virgilius hield de stuifmeelklompjes, die de bijen zoo vaak aan hun achterpoten thuis brengen nog voor steentjes, die ze zouden meenemen als een soort ballast, terwille van goed evenwicht bij het vliegen”.

De bloemen en hun vrienden op Groot Zandbrink

Willem A. van Dijk is imker op Hoeve Groot Zandbrink, een monumentale boerderij met een groen activiteitscentrum, op een unieke locatie aan de Postweg tussen Leusden en Achterveld.

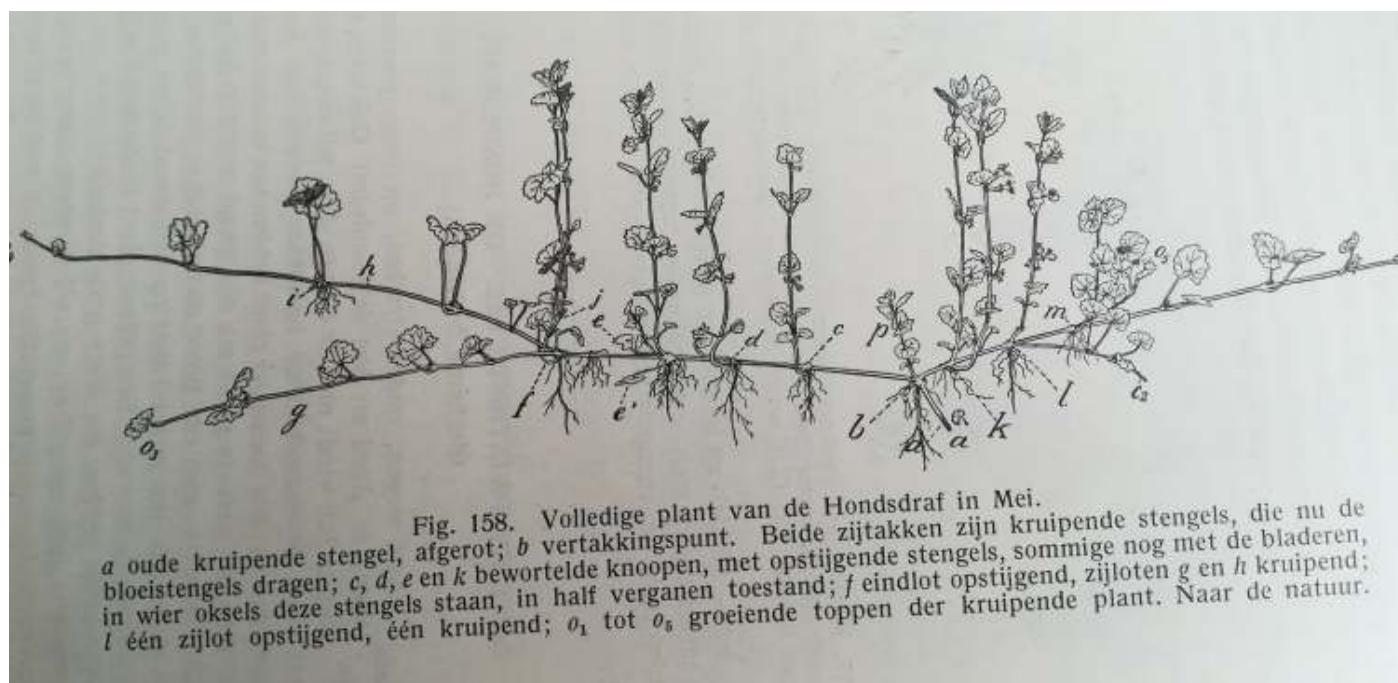
In 1934 schreef Jac. P. Thijssse het mooie Verkade album ‘De bloemen en haar vrienden’, over de relatie tussen bloemen en insecten. Geïnspireerd op dat album zal Willem ons in deze rubriek vertellen over ‘de bijen en hun vrienden’ op Groot Zandbrink.

Thijssse haalt ook een citaat aan uit het boek “Naarstige bijenhouders” van 1683: “Als men nu de Bijen in 'laatst van Maert of April gekocht heeft, sal men die ter plaetsen, daar veel Boomen groeyen, gelijk Appelen, Peeren, Kerssen, Kriecken, Hagedoorn en andere Hoven, daar welriekende Bloemen wassen brengen, ofte omtrent daer de Ackers vol Koolsaet en andere bloeyende gewassen zijn: want alsdaar halen sij veel in van Honingh en Bijenbroot (opm. stuifmeel).

Enkele bijenkasten van Groot Zandbrink plaatsten we in het voorjaar in een perenboomgaard in Eck en Wiel. Het Bestuivingsreglement schrijft de teler voor daar 75 euro per kast uit te keren aan de imker. Een welkome vergoeding om onze onkosten laag te houden.

Voorjaarsbloeiers Hondsdraf en Paarse dovenetel

Ik laat mij verleiden om even niet over de voor bijen belangrijke eerst bloeiende stinze-en/of tuinplanten te schrijven, zoals sneeuwklompje, krokus, akonietje,

Tekening Hondsdraf uit het 'Leerboek der Plantkunde' door Dr. E. Reinders, Hoogleraar aan de Landbouwhoogeschool te Wageningen, 1923

anemoontjes etc., maar over twee wilde plantjes, die ik wil noemen als waardevolle planten voor solitaire en sociale bijen en wespen, vlinders en zweefvliegen. Allebei zeer algemeen voorkomende planten, die vaak als niet gewenst worden beschouwd. Ik heb altijd moeite met de termen onkruid en ongedierte. Ook bij de vrijwilligers op Groot Zandbrink zijn de meningen over die betitelingen verdeeld. En ook ik haal ze, wanneer ze te dominant in onze bijendrachtstuin, voor een gedeelte weg. In het leerboek der Natuurlijke historie van Dr. E. Reinders (opm. niet te verwarren met een onzer eerste voorzitters van de KNNV Amersfoort e.o.: Dr. A.F.M. Reijnders, een groot paddestoelenkenner!) worden de planten uitgebreid behandeld en omschreven.

Waar veel Hondsdraf planten bij elkaar groeien kun je ze in 't voorbijgaan ruiken. Beide planten zijn lipbloemig en zijn respectievelijk paars en paarsrood. In het vroege voorjaar worden ze bevlogen door hommels, zandbijen, metselbijen en ook wel door honingbijen. Hondsdraf (*Glechoma hederacea*=zweerrank, wondkruid) en Paarse dovennetel (*Lamium purpureum*= Lamos is muil, keelgat) zijn bodembedekkers en de laatste tevens waardplant voor rupsen van de Andoornkokermot en de Hennepnetelspanner.

Geweldig die Wilgen

Zo vaak maakte ik het al mee, eind februari, begin maart, zonnig, boven de 10°C, staande onder een ruige Wilg met mannelijke katjes. De witte meeldraden stralend uitgestrekt. Bezoek van vele bijen, hommels en andere insecten. Die bewegingen, dat gezoem alom. Het klonk me als muziek in de oren. Ook bij andere bomen en struiken kun je dat meemaken, bijvoorbeeld een Prunusboom, Slee- en Mei-

Bijenhotel met rechts de demokast met sociale bijen.

doorn of Lindebomen. Sommige hommels en bijen komen aanvliegen met hun zuigwerktuigen al uitgestoken. Aan de buitenkant van hun achterpoten het zogenaamde korfje, verzamelen ze klompjes stuifmeel. Ja, ook de hommels, alleen de koninginnen, zijn present: Aardhommels, Tuinhommels, Akkerhommels en Steenhommels. Sommige soorten zijn met hun witte en gele strepen niet zo gemakkelijk van elkaar te onderscheiden. Daar moet je wat moeite voor doen. In met bloemen bezette tuinen zie je de hommels laag boven de grond vliegen, zoekend naar een beschut plekje om hun eitjes te deponeren in een nestje.

In onze tuin bloeien ook massaal in die periode de roze Helmbloemen (*Corydalis solida*). In trek ook bij de vroege Citroenvlinder. De zaden worden door mieren verspreid. Als je je tuin een beetje met rust laat, komen er in de loop der jaren steeds meer. Dat is het: Heel Veel Met Rust Laten!

Biologisch tuinieren

Door Wil Schonewille

Naast het pad tegenover de Middeleeuwse boerderij liggen de volkstuinten van de biologische tuinvereniging 'De Breede Morgen'. Deze vereniging werd in 1986 opgericht en omvat circa 55 tuinen, die verborgen liggen achter een heg van haagbeuken. Biologisch tuinieren houdt in dat er geen kunstmest mag worden gebruikt en geen chemische bestrijdingsmiddelen. Ook is wisselteelt hier verplicht. Twee keer per jaar is er een vergadering in het Groene Huis, en een tuincommissie beoordeelt of de regels worden nageleefd. Er is veel belangstelling voor deze tuinen, liefhebbers staan meestal lang op een wachtlijst.

IVN'er Annemiek Cornelissen staat mij op een natte, frisse ochtend eind januari op te wachten voor een kijkje op de tuin. Na een jaar een perceel aan de rand, onder de schaduw van de hoge eikenlaan, kreeg ze haar huidige perceel, waarmee ze al 15 jaar dik tevreden is. Op Schothorst was zij betrokken bij het ont-

Groene organisaties op Landgoed Schothorst

IVN'ers en KNNV'ers zijn vaak ook bij andere groene organisaties actief. Op landgoed Schothorst zijn daar diverse voorbeelden van. In de komende afleveringen vertellen zij hun verhaal.

werp voor de ecologische verbindingszone naar het land van boer Kok en bij de herinrichting van de rode beukenlaan. Ook is zij al ruim 25 jaar actief bij de IVN knotploeg. Tuinieren doet ze eigenlijk al van jongs af aan. Als kind verzamelde Annemiek graag plantjes in het wild om in het tuintje te zetten, dat ze van haar grootvader mocht aanleggen in zijn tuin. Later had ze in Eindhoven een tuin op lemige grond. "In Amersfoort, op het terrein van De Breede Morgen tuinieren wij op de dekzandrug, dat is een schrale zandgrond", vertelt Annemiek. Hier is het belangrijk de grond aan te vullen met een humuslaag om het micro-leven te bevorderen en daardoor ook het vocht beter vast te houden.

Annemiek is bijna dagelijks op de tuin te vinden, om wat te doen, maar ook omdat het gewoon fijn is om er te zijn. Regelmatig ziet zij de groene specht, als die vlakbij in het gras zit te scharrelen, en de sperwer met zijn nest in een boom naast de tuin. In het winterseizoen maakt ze een plan voor de wisselteelt van de diverse groenten. Er is een stuk voor bloemen en kruiden, fruit en groenten. Insecten zijn welkom in de tuin, zoals de rupsen van de koninginnenpage op de venkel. Minder blij is ze met ongewenste gasten, zoals slakken, woelmuizen, rondscharrelende fazanten en konijnen. Ze gebruikt omgekeerde kratjes om

Annemiek Cornelissen bij haar tuin

haar aanplant te beschermen. Ze heeft ontdekt dat roodgekleurde bladeren van de rode boerenkool en rode sla, met rust worden gelaten door de naaktslakken. Tomaten begint ze niet meer aan, die worden steeds aangetast door de phythophtora-schimmel. Als het droog is mag er met een gieter gegoten worden, maar Annemiek zoekt het meer in bodembewerkingen een goede humuslaag. Compost maakt ze zelf. We lopen een rondje over het complex. Ik zie veel verschillende manieren om je tuin in te richten en te onderhouden, plekken om lang te blijven koesteren.

Natuurwinkel Amersfoort

**VOOR AL UW
DAGELIJKSE EN BIJZONDERE
BOODSCHAPPEN**

MAANDAG T/M VRIJDAG **VERS** UIT ONS EETCAFÉ

LUNCH & DINER

OM MEE TE NEMEN
OF OP TE ETEN IN
ONS EETCAFÉ

Natuurwinkel
Leusderweg 27, tel: 033 46 22 432
www.natuurwinkelamersfoort.nl 7 dagen per week open! je bent wat je eet

**NATUUR
WINKEL**

Fotopagina

Waterhoentjes als kippen in een boom

Gevonden en gefotografeerd door Arie van den Bremer

Bijzondere vondst in Nimmerdor

Door Ruud van Veenschoten en Leendert Smit

Afgelopen herfst hebben wij een bijzondere paddenstoelvondst gedaan in Nimmerdor. Langs de grote zichtlaan richting Huize Nimmerdor lagen een aantal brokstukken van een boom en daar vonden wij een zeldzame paddenstoel op: de kammetjesstekelzwam (*Hericium coralloides*).

De kammetjesstekelzwam is een prachtige zwam en familie van de pruikzwam (*Hericium erinaceum*), die jarenlang op een van de beuken in diezelfde laan verscheen. In totaal hebben wij 19 exemplaren van de kammetjesstekelzwam gevonden. Deze paddenstoel is vanaf 1990 tot 2021 in 42 atlasblokken gevonden, vooral in Midden-Nederland. Dus het is best wel bijzonder, zoveel vondsten in Nimmerdor. Wij zijn benieuwd of hij dit jaar weer terug gaat komen.

Kammetjesstekelzwam

Detailfoto Kammetjesstekelzwam

Opmerkelijk WINTER wandelen

Tekst en foto's: Wil Schonewille

Begin november liep stadsecoloog Willem Kuijsten met ons mee in verband met onze vragen over het bermbeheer. Een prettige en leerzame wandeling. De meeste bermen van Schothorst vallen onder ecologisch bermbeheer. We zullen dit, aan de hand van de checklist gefaseerd maaibeheer, het komend jaar in de gaten houden. Evenals de nieuwe jonge beuken van de rode beukenlaan, die in november allemaal werden vervangen. Hopelijk slaan deze beter aan. Op het eind van de wandeling wees Willem, vlakbij het Groene Huis, op een fouragerende rosse vleermuis. Kennelijk niet ongewoon in november, maar wel een leuke waarneming van een echte kenner.

De novembermaand verliep stormachtig en warm, met temperaturen van 10-16 graden Celsius, om over te gaan in een kwakkelwinter met temperaturen boven normaal, storm en regen, af en toe lichte vorst en zelfs een dun laagje sneeuw. De sloten waren weer gevuld en bij het moerasje stroomt het water zelfs over het stuwtje bij de molen, in de lager gelegen sloot. De nu kale bomen tonen hun silhouet en op hun stammen vallen de (korst)mossen extra op. Bij het bestuderen van de mossen op de stam van een eik, zagen we opeens heel kleine paddenstoeltjes (schorsmycena's). Toen we ze met de loep bekeken, ontdekten we de daartussen scharrelende insecten, een wereld op zich. In de kist bij het Groene Huis vonden we een informatief gidsje over korstmossen, met een uitgezette wandeling op het Landgoed. Best ingewikkeld om ze allemaal te vinden. Een gele trilzwam, op een eikentak vol korstmossen, viel wel goed op tijdens onze speurtocht.

Ook in december vonden we nog volop bloeiende planten. Op 1 december ontdekten we in de tuin bij het Groene Huis al een Maarts viooltje. De hazelaar

Park Schothorst

Elke dinsdagochtend verzamelt zich een groepje wandelaars bij het Groene Huis, voor een wandeling (aangepast aan de corona beperkingen) gericht op waarnemingen in en rondom Park Schothorst. Wil Schonewille doet hiervan verslag in haar rubriek 'Opmerkelijk wandelen'. Wil je ook een keer meelopen? Informatie bij Wil, telefoon 06-51402753.

stond een week later ook in bloei. Tijdens de jaarlijkse Eindejaarsplantentelling, tussen kerst en oud en nieuw, telden we in een uur tijd 28 bloeiende planten.

Op een wel zeer regenachtige dinsdag begin januari, zagen we schuim op de stam van de eiken. Het bleek boomschuim te zijn. Een leuke waarneming dankzij de regen. Ook de judasoren zijn op vochtige dagen op hun mooist. We vonden er één met een extra oortje. En de vuurwantsen hebben zich de hele periode laten zien. De knoppen van de lindenbomen waarop ze graag zitten, beginnen alweer rood te kleuren.

Met het lengen der dagen worden de vogels actiever. De roffel van de grote bonte specht is regelmatig te

Vuurwants op de stam van een linde.

Schorsmycena's; Judasoor; en Gele trilzwam op een eikentak met korstmossen.

horen, evenals de lach van de groene specht. Sneeuwkllokjes, krokussen en narcissen laten hun knoppen zien. De kniewortels van de moerascipres in de vegetatietuin verheffen zich in het nu nog kale gras. De vele molshopen geven een indruk van de samenstelling van de ondergrond in het park. Daar gaan we ons de komende periode meer in verdiepen. En natuurlijk kijken we naar de verschillende blad-vormen die nu alweer tussen het gras tevoorschijn komen. We proberen te benoemen welke bloemen daaruit tevoorschijn zullen komen. Een voorproefje op de lente.

Opmerksaam LENTE wandelen

Tekst en foto's: Wil Schonewille

Na een hele zachte periode brengt begin februari eindelijk winter. In de sneeuw zijn overal sporen te zien van vogels, konijnen en mensen. Koperwieken scharrelen aan de voet van de bomen hun kostje bij elkaar. Maar ondanks de kou laat de grote bonte specht zijn roffel horen en zijn de kauwtjes op zoek naar een nestplekje. Er kon zelfs een paar dagen geschaatst worden op het moerasje.

Eind februari kregen we warme dagen, een enorm verschil in omstandigheden voor de natuur. We zien steeds meer bolletjes bloeien, sneeuwkllokjes, krokussen, sterhyacinten staan er stralend bij. Bijen en hommels worden actief, en de rasters en emmers voor de paddentrek zijn alweer geplaatst. Vroegeling laat zijn witte bloemetjes zien. Een nietig plantje, maar door de grote aantallen heel opvallend in het veld. Bij de vijver van Emiclaer zien we klein hoefblad in bloei.

We kijken naar de nog slapende knoppen van bomen en struiken, want voor je het weet zit er alweer blad aan de bomen. De wilgen laten hun witte katjes alweer zien, wat zijn er veel verschillende soorten. De boswilg aan de rand van de natuurspeelplaats staat

Omgewaaiide treurwilg

het vroegst in bloei, de gele wolk stuifmeel is van veraf al te zien. Hommels en andere insecten doen zich tegoed aan deze vroege voedselbron. Ook groot hoefblad en speenkruid beginnen te komen, we speuren naar eerstelingen op plekken waarvan we weten dat ze staan en laten ons verrassen onderweg.

Begin maart staat de vingerhelmbloem en later de holwortel in de stinzenplantentuin in bloei, de eerste narcissen naast de vijver bij de villa en de gele kornoelje naast het Groene Huis. We zien een sleedoorn, die bij nader onderzoek een kroosjespruim blijkt te zijn. Het verschil zit in de grootte van de bloem en de kleur van de takken. Zo leren we van elkaar, door het op te zoeken en steeds weer te herhalen. Later staat de sleedoornhaag naast het groene huis in bloei, een feest van witte bloemetjes.

Inmiddels is de tiftjaf gearriveerd, we horen hem later dan vorig jaar. Soms lopen we een rondje om het park. Eind maart zagen we aan de oevers van de oude Eemloop achter het ziekenhuis volop bloeiende dotterbloemen en reigers op hun nesten bij de Schans. Aan een omgevallen boom konden we mooi de bloemen van de ruwe iep bekijken.

Begin april kregen we een flinke storm, één van de twee treurwilgen aan de Schothorsterlaan, is com-

Sneeuw op de Judasoren; Crocus met hommels; Knoppen van de tulpenboom.

pleet afgebroken. Zonde van zo'n prachtige boom in volle bloei. Enkele dagen later was alles opgeruimd. Hopelijk houdt de overgebleven boom nog lang stand. We zien al knoppen in de tulpenboom en de magnolia's staan in bloei. Een kievitsbloemetje laat z'n sierlijke klokje zien. Winterpostelein, wit en roze, een eerste pinksterbloem bij het moerasje waar de kieviten weer zijn gearriveerd. En op een hele mooie dag horen en zien we de zwartkop.

Op het jonge frisgroene blad van een wilg ontdekken we elzenhaantjes. De veldereprijs laat z'n felblauwe

bloemetjes zien, in de rozentuin zien we citroenvlinders en er fladdert een oranjepipje. In het water van de ecologische verbindingzone zwemmen meerkoe-tjes en een eend met jongen. De waterviolier begint te bloeien. Terugkijkend naar vorig jaar, blijkt dat de kersenbomen dit jaar zeker twee weken later in bloei zijn gekomen. De koudeperiode in februari heeft duidelijk voor vertraging gezorgd. Rond 25 april 2020 stonden de judasbomen, sneeuwklakjesbomen en de zakdoekjesboom naast de villa in volle bloei, nu nog geen bloem te zien. Mooi om in mei naar uit te kijken

Veenendaal Buurtstede - ontwerp groene parkstrook
Ontwerp natuurvriendelijk groen in de stad

De natuur ontdekken

Landschapsbeleving

Bewegen en ontspannen in de buitenlucht

Kenis van flora en fauna

Verbinding tussen stad en land

De elementen ervaren

op goede voet met de aarde

ADVIESBUREAU HAVER DROEZE

Landschapsarchitectuur
Ruimte, Stedebouw
Toegespoken Ecologie
Juridische Plaanologie

Adviesbureau Haver Droeze - Muurhuizen 165b - 3811 EG - Amersfoort - 033-4613535 - www.haverdroeze.nl

Landschapsexcursies in het Geopark

Wat kan het IVN met het Geopark?

Tekst en foto's: Kees de Heer

Het burgerinitiatief voor het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht biedt IVN-afdelingen een mooie kans om speciale landschapsexcursies te organiseren voor alle bewoners van de Heuvelrug en voor de bewoners van de lage gebieden aan weerszijden van de stuwwal (Vechtstreek, Kromme Rijngebied en Eemland). Alle IVN-afdelingen in het Gooi en vrijwel alle afdelingen op de Utrechtse Heuvelrug zijn intussen partner van het Geopark. Wat betekent de status van 'Geopark' en wat kan het IVN ermee?

Twee burgerinitiatieven zijn al jaren bezig met de status 'Geopark' voor de stuwwal tussen de Grebbeberg en het Gooimeer. Het oudste initiatief kwam uit de Gooi- en Vechtstreek, het tweede initiatief is gestart in Zeist. Beide clubs werkten eerst naast elkaar, maar begin vorig jaar zijn de Stichting Geopark Heuvelrug en het Geopark Gooi en Vechtstreek gefuseerd. De nieuwe club streeft naar de status van 'Geopark' voor de gehele Heuvelrug, vanaf de Grebbeberg tot en met het Gooi, waarbij de natte, laaggelegen gebieden aan weerszijden worden meegenomen (Vechtstreek, Kromme Rijnstreek en Eemland).

UNESCO-STATUS

De Unesco heeft criteria voor Geoparken vastgesteld, zoals dat ook is gebeurd voor 'Werelderfgoed' en 'Nationale Parken'. Een Geopark moet bijzonder zijn vanwege de bodemopbouw en de aardkundige waarden, het moet een rijke natuur hebben en een rijke cultuurhistorie. Bovendien moet het een initiatief zijn van onderop, van inwoners of ondernemers. Bij Werelderfgoed en Nationale Parken komt het initiatief van overheden, bij een Geopark moet het een burgerinitiatief zijn of het voorstel moet van ondernemers komen.

Een Geopark beoogt een duurzame ontwikkeling van een gebied. De status van 'Werelderfgoed' zet een

Zandverstuiving - Het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht beschrijft alle aardkundig waardevolle gebieden.

gebied min of meer op slot, maar in een Geopark waren ontwikkelingen vanzelfsprekend. Het gaat erom dat die ontwikkelingen zo duurzaam mogelijk plaatsvinden, met respect voor de bijzondere waarden in de ondergrond, natuur en cultuur.

Nederland heeft op dit moment één Geopark, namelijk De Hondsrug, op initiatief van de recreatieondernemers in deze regio. Twee andere gebieden proberen de status van Geopark te krijgen, namelijk de Oosterschelde en Heuvelrug, Gooi en Vecht. In het laatste geval komt het initiatief van groene organisaties. In nauwe samenwerking met de Rijkuniversiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam probeert het Geopark alle aardkundig boeiende locaties te beschrijven. Zie ook de website www.geopark-heuvelrug.nl.

GEOPARK EXCURSIES

Het initiatief van het Geopark is nu nog vrij onbekend bij de bevolking in onze regio. Daarom maakt de stichting Geopark ontdekkaarten en informatieboekjes per gemeente, met wandelroutes en algemene informatie over aardkundige waarden. Op de website van het Geopark zijn veel geo-wandel- en fietsroutes te vinden, zie www.geopark-heuvelrug.nl.

De volgende stap is het organiseren van excursies en publieksacties, zodat we steeds meer bewoners betrekken bij het initiatief van het Geopark en steeds meer mensen oog krijgen voor de bijzondere aardkundige waarden, voor de rijke cultuurhistorie en de gevarieerde flora en fauna.

In de afgelopen jaren hebben sommige IVN-afdelingen in nauwe samenwerking met het Geopark speciale geoparkexcursies georganiseerd. Maar daarmee hebben we hooguit een paar honderd bewoners bereikt, terwijl er in onze regio honderdduizenden mensen wonen. Daarom willen we het aantal geoparkexcursies geleidelijk opvoeren. Als alle betrokken IVN-afdelingen voortaan eenmaal per kwartaal een geoparkexcursie organiseren, dan heeft het Geopark een gevarieerd programma van circa veertig excursies per jaar. En als over een paar jaar honderd gidsen eenmaal per jaar een geoparkexcursie geven op een plek die ze heel goed kennen, dan heb je een programma van honderd excursies per jaar, ofwel twee per week.

REGIO-OVERLEG

Op regio-vergaderingen van IVN-Utrecht is twee keer over het Geopark gesproken. Naar aanleiding van dit overleg zijn zes IVN-afdelingen officieel partner van het Geopark geworden (Gooi en omstreken, Vecht en Plassen, De Bilt, Eemland, Amersfoort, Heuvelrug & Kromme Rijngebied), evenals de IVN-Regio Noord-Holland en Utrecht. De volgende stap is dat we samen nog meer excursies gaan organiseren en wellicht ook grote publieksacties. Als alle betrokken IVN-afdelingen een of twee gidsen 'afvaardigen' naar een gezamenlijke Geopark-werkgroep, kunnen we samen aan de slag. Deze werkgroep gaat dan stap voor stap werken aan een gezamenlijk excursieprogramma en aan eventuele publieksacties.

We willen tegelijk gaan werken aan uitwisseling van kennis en ervaring, door inspiratiebijeenkomsten te beleggen waaraan landschapsgidsen uit alle afdelingen meedoen. Zo leren we elkaar kennen en zo leren we andere gedeeltes van de Heuvelrug kennen.

We zijn heel benieuwd of alle IVN-afdelingen twee deelnemers kunnen vinden die in de werkgroep Geopark willen meedraaien. Wie uit de IVN-afdeling Amersfoort wil meedraaien in een werkgroep Geopark? Wil je meer weten, en als je ideeën hebt voor een inspiratiebijeenkomst rond het Geopark en als je in jouw regio graag een speciale geoparkexcursie wilt organiseren, geef ons dan een seintje; mail naar geoparkexcursie@gmail.com.

PUBLIEKSACTIES ROND HET GEOPARK

Voor de bekendheid van het Geopark zou het goed zijn als we een of twee keer jaar een grote publieksactie kunnen organiseren. Hieronder geven we drie voorbeelden om een idee te geven van de mogelijkheden. Het is niet onze bedoeling dat we deze acties nu al op korte termijn gaan organiseren, maar we willen aangeven dat we in onze regio samen gemakkelijk grote publieksacties zouden kunnen organiseren, die een IVN-afdeling niet alleen aan kan.

Zwerfsteneneiland - Het burgerinitiatief voor het Geopark biedt IVN-afdelingen een mooie kans om speciale landschapsexcursies te organiseren.

TNO Geologische fietsroute Utrechtse Heuvelrug en Kromme Rijngebied

TNO publiceerde vorig jaar een geologische fietsroute door het Kromme Rijngebied, met een lengte van 42 kilometer en met NS-station Driebergen Zeist als start- en eindpunt. Het routeboekje biedt uitgebreide verhalen op veertien kijkpunten. We kunnen iedereen uitdagen om dit rondje te fietsen en op alle kijkpunten zorgen voor gidsen die iets vertellen over het Geopark. Zie <https://www.gea-geologie.nl/nieuws/tno>

Voetstappenpad

De IVN-afdeling Gooi maakte met het Goois Natuurreservaat het Voetstappenpad, een rondwandeling van 25 kilometer rond Hilversum. We kunnen iedereen uitdagen om op een lange zomerdag dit rondje te lopen, waarbij we op pakweg tien plekken iets vertellen over het Geopark.

Zie <https://www.natuurwegwijzer.nl/route/204/voetstappenpad>

Zevenheuvelentocht

Het Utrechts Landschap heeft haar donateurs ooit uitgedaagd om in een maand 'zeven heuvels te beklimmen': Grebbeberg, Amerongse berg, Maarnse berg, Soesterberg, Bosberg, Tafelberg en Eukenberg. Dat kon fietsend of lopend, en je moest zelf je route uitstippelen. Op elke heuvel stond een bordje met de regel van een gedicht en dan moest je het complete gedicht opsturen naar Het Utrechts Landschap. We kunnen iets vergelijkbaars organiseren, waarbij we zorgen dat op elke berg een gids iets vertelt over Geopark. Via zo'n publieksactie kunnen we het complete Geopark in de schijnwerpers zetten.

Inspiratie voor de toekomst van de Eem

Door Olav-Jan van Gerwen

Onder de titel 'Vanaf de Eem gezien – ideeën en inspiratie voor de toekomst van de Eem' is in maart van dit jaar een prachtig inspiratieboek verschenen. Dit is het resultaat van een burgerinitiatief dat begin 2020 is gestart. Doel van de publicatie is om de historische identiteit en de betekenis van de Eem voor de stad Amersfoort en de regio nu en in de toekomst in beeld te brengen. Daar zijn de opstellers – de Stichting Vrienden Eemhaven (SVE) en de Stichting Industrieel Erfgoed in de stad Amersfoort (SIESTA) - zeker in geslaagd.

Het lezenswaardige, of liever gezegd bekijkwaardige en rijk met (ook historische) foto's geïllustreerde boek gaat achtereenvolgens in op:

- de bestaande situatie (de Eem als rivier, de bedrijvigheid langs de Eem, de Grebbelinie en het jaagpad);
- het proces van het burgerinitiatief;
- de oogst aan ideeën en inspiratie (bijvoorbeeld voor de Eemoevers, recreëren op en langs de Eem, overnachten, een nevengeul door Isselt, en oude en nieuwe iconen aan de Eem);
- en het eindigt met concrete voorstellen en aanbevelingen (voor bijvoorbeeld de verbinding van de Eem met de binnenstad, strandjes aan en zwemmen in de Eem, water in de Kop van Isselt, groene oevers in de stad, klimaatadaptatie, stadslandbouw langs de Eem, een koeltezone door Isselt en nog veel meer).

Het landschap langs de Eem werd in de negentiende eeuw gedomineerd door pakhuizen en markante molens. Tekening: Tom de Wit

De Stichting Vrienden Eemhaven en de Stichting Industrieel Erfgoed in de stad Amersfoort pleiten voor een nieuw jaagpad langs de Eem. Tekening: Tom de Wit

Als IVN Amersfoort hebben we een paar keer actief meegedacht over 'de toekomst van de Eem'. Daarbij hebben we natuurlijk vooral naar de ecologische kwaliteiten gekeken, hebben we aandacht voor groene oevers gevraagd en hebben we erop aangedrongen het vraagstuk van klimaatadaptatie in het inspiratieboek mee te nemen. Reuze praktisch was dat het werkstuk van IVN-collega Brigiet van Boom (en enkele andere aspirant-natuurgidsen) voor de Natuurgidsenopleiding volledig over de Eem ging. Daar hebben we dankbaar gebruik van gemaakt.

De timing van het verschijnen van het inspiratieboek is natuurlijk geen toeval. Er worden binnen de gemeente volop plannen gemaakt die direct dan wel indirect hun effect zullen hebben op de Eem, zowel in de stad als op het stroomgebied verder de vallei in. Laten we hopen dat de vele prachtige ideeën in dit boek in de besluitvorming zorgvuldig zullen worden meegewogen. Binnenkort zal het Inspiratieboek in de boekhandel te verkrijgen zijn. Voor de liefhebber heb ik een inijk-exemplaar klaar liggen.

Vegetatieonderzoek bloeiende bermen in Leusden

Door Arie van den Bremer

De KNNV plantenwerkgroep heeft in juni-juli 2020 zeven bermen in Leusden geïnventariseerd. Het waren bermen aan weerszijden van vrij liggende fietspaden, gelegen langs ontsluitingswegen, met aan de ene zijde de berm tussen fietspad en hoofdweg ('wegberm') en aan de andere zijde de berm tussen fietspad en sloot ('slootberm').

Totaal is 6.555 meter onderzocht en zijn 292 plantensoorten gevonden. Er zijn zeer grote verschillen in de bermvegetaties. Doordat het onderzoek in de maanden juni en juli is uitgevoerd, zijn vroegbloeiers, zoals speenkruid, dotterbloem en klein hoefblad, niet aangetroffen. Het is echter haast zeker dat deze soorten in het voorjaar te vinden zijn.

In de maand juli 2020 waren de bermen zeer bloemrijk. Dit is waarschijnlijk mede bepaald door het maaibeleid, omdat alleen een strook van 50 cm direct langs de verharding was gemaaid.

Er zijn twee rode lijst soorten aangetroffen: echte guldenroede en kartuizer anjer. Van ruim 30 soorten komen er maar 1-3 voor, zoals bijvoorbeeld moerasandijvie en marjolijnbekje. In de vlakke delen tussen sloot en fietspad zijn grasachtigen op veel plaatsen dominant, vooral gestreepte witbol, gewoon struisgras, gladde witbol, rood zwenkgras. Daarnaast komen riet, veldrus, rietgras, pitrus en biezenknoppen plaatselijk zeer veel voor. Langs sloten en greppels staan veel waterminnende soorten, zoals grote egelskop, grote lisdodde, riet, liesgras, gele lis, grote kattenstaart, moeraspirea en grote wederik.

Waar de bermen worden onderbroken door bushaltes, fietsenstallingen of inritten naar aanliggende akkers of weilanden, bevindt zich gewoonlijk een afwijkende vegetatie. Daar zijn grote weegbree, liggende vetmuur, straatgras, schijfkamille en tengere rus aangetroffen, soorten die tot de zogenaamde tredplanten worden gerekend.

Enkele bermen vallen op door hun unieke van elkaar onderscheiden vegetatie, zoals langs de Dodeweg waar massaal zandblauwtje en stijf havikskruid gevonden werden. Ook kwam daar het vrij zeldzame eekhoorngras voor. En in de slootberm aan de oostkant van de Heiligenbergerweg stond veel pijptorkruid, holpijp, biezenknoppen en moeraswalstro.

Conclusie - De bermen langs de ontsluitingswegen van Leusden zijn zeer bloemrijk. Het maaibeleid heeft daar ook invloed op, en het is aan te bevelen om het maaien van '50 cm stroken' te continueren. De vele bloeiende plantensoorten in de zomer verhogen niet alleen de biodiversiteit, maar dragen ook bij aan onze natuurbeleving. Het uitgebreide verslag, met soortenlijsten en beschrijvingen per berm, is te vinden op de KNNV website, zie www.amersfoort.knnv.nl/projecten.

Determineren via foto's

Door Arie van den Bremer

Er zijn tegenwoordig leuke appjes waarmee je planten, vogels en veel meer kunt determineren. De bekendste app is ObsIdentify, met beeldherkenning op basis van de foto's die zijn ingevoerd op de website www.waarneming.nl. Op 1 maart 2021 was een er zoomlezing van Floron over testresultaten met dit soort apps, met verrassende uitkomsten. Floron plantenkenner maakten foto's van honderd planten, zowel met een mobieltje als met een gewoon fototoestel. De foto's werden bijgesneden en ontdaan van onnodige informatie. Als je een object fotografeert, is het voor de beeldherkenning handig om details, die niets te maken hebben met het object, weg te halen. In alle gevallen is het van belang dat het object zo duidelijk mogelijk in kleur en vorm wordt vastgelegd.

Voor de test werden drie foto's per object gebruikt: de bijgesneden fotocamera- en mobiel-foto's, plus de onbewerkte mobiel-foto's. De vraag was welke methode het hoogste scoorde in beeldherkenning.

Test door Floron

Van alle honderd objecten scoorde de onbewerkte foto met een mobieltje 55% juiste determinatie, de bewerkte mobiel-foto 76% en de met de camera gemaakte foto 77% (zie tabel). Als je de mobielfoto ontdoet van overbodig beeld, gaat het bijna even goed als bij een camera-foto, maar wel met meer onzekerheid. Waarneming.nl geeft aan met welke percentage

FLORON test	Camera (bewerkt)	Mobiel (bewerkt)	Mobiel (onbewerkt)
Correct (>90 % zekerheid)	52%	45%	25%
Correct (<90 % zekerheid)	25%	31%	30%
Totaal	77%	76%	55%

zekerheid die determinatie is vastgesteld. Met een bewerkte mobiefoto kom je dus ook heel ver, maar met meer onzekerheid.

Eigen test

Ik heb de proef op de som genomen met drie camerafoto's van een voor mij niet bekend korstmoss. Waarneming.nl kwam met vier mogelijkheden (zie printscreen 1). Bovenaan links staat ammoniak-schotelkorst met een kanspercentage van 23,8 %. Rechts

worden nog drie andere mogelijkheden genoemd. De determinatie ammoniak-schotelkorst zal waarschijnlijk kloppen, ik weet in elk geval zeker dat de andere drie het niet zijn. Op internet kun je aan de hand van de vele foto's naar meer zekerheid zoeken. Dan nog een test met een plantenfoto uit mijn archief. Dat is een klokjesgentiaan, ook volgens waarneming.nl (zie printscreen 2). Het zekerheidspercentage is maar liefst 99,8 %. ObsIdentify geeft als een van de alternatieven nog bonte krokus!

Zakgids Stoeplanten en Minigids Stoeplantjes

Door Kees de Heer

Lang niet alle stoeplantjes zijn gemakkelijk op naam te brengen. Daarom zorgden medewerkers van de Hortus Botanicus in Leiden voor een 'Zakgids Stoeplanten', waarin iets meer dan honderd soorten worden beschreven, plus een zoekkaart met miniplaatjes van 52 soorten, de 'Minigids Stoeplantjes'.

De term 'stoeplanten' is verzonnen door medewerkers van de Leidse Hortus. Zij gebruiken dit woord voor alle plantjes die spontaan tussen de stenen, langs huizen en in boomspiegels verschijnen. Omdat de term 'onkruid' een wat negatieve lading heeft, introduceerden de Hortus-medewerkers de term 'stoeplanten'.

Intussen is het trefwoord #stoeplantjes al heel vaak ingetypt door de gebruikers van Instagram en andere sociale media. Want aan het begin van de coronalockdown gingen plantenliefhebbers massaal 'botanisch stoepkrijten'. Zij schreven met stoepkrijt de namen bij allerlei stadsplanten, terwijl ze daarvan foto's deelden via de sociale media, steeds met het trefwoord #stoeplantjes.

Het niet eenvoudig om echt alle stadsplanten op naam te brengen, vooral de eenjarige plantjes en de exoten leveren nogal eens determinatieproblemen op. Daarom is er nu deze handzame zakgids, waarin 104 plantensoorten worden beschreven, voor elke week van het jaar twee planten.

>> lees verder op de achterpagina

Nieuw Natuurboek

Zakgids Stoeplanten, 104 stoeplanten herkennen, determinatiesleutel en soortbeschrijvingen. KNNV Uitgeverij i.s.m. Hortus Botanicus Leiden (2021) 264 pag; 17,95 euro
Minigids Stoeplantjes, 52 stoeplantjes herkennen. KNNV Uitgeverij i.s.m. Hortus Botanicus Leiden (2020). Uitvouwbare zoekkaart; 6,95 euro

INDIEN ONBESTELBAAR:
IVN-AFDELING AMERSFOORT
POSTBUS 1012, 3800 BA AMERSFOORT

Groene agenda

18 juli - Wandeling Stadskern vol natuur

15 aug - Wandeling De Pleisterplaats en De Mossel, natuuronwikkeling in beeld

7 sept - WNA Lezing: Alles wat vliegt voor de lens

20 sept - Herfstwandeling in de stad

>> Stoepplantjes - vervolg van pagina 19

De basis voor de 'Zakgids Stoepplantjes' is het boek 'Stadsplanten Breda', in 2013 gemaakt door de Plantenwerkgroep Breda. Iedere linkerpagina biedt allerlei wetenwaardigheden van een plant, de rechterbladzij geeft korte beschrijvingen en drie duidelijke foto's. Een determinatietabel completeert het geheel. Voor wie een boekje te zwaar vindt, maakten de Leidse Hortusmedewerkers een uitklapbare zoekkaart, waarop 52 plantensoorten kort en bondig worden beschreven: de Minigids Stoepplantjes. Meer informatie kun je ook achterhalen via www.stoepplantjes.nl en www.stadsplanten.nl

Atalanta, met stip op 1 in de landelijke Tuinvlindertelling 2021, die gehouden werd van 3 - 25 juli. Foto: Marian Marseille

Het IVN

Het IVN, Instituut voor natuur- en milieu-educatie en duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer (kennis over) natuur en een betere kwaliteit van het milieu.

Verspreid over Nederland heeft het IVN zo'n 170 plaatselijke afdelingen en een aantal regionale consulentenschappen. Meer dan 25.000 leden zetten zich actief in voor de natuur en het milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten. Minimum bedragen contributie: actief lid € 24,-, gezinslid € 5,-, donateur € 10,- en jeugdlid gratis.

Uitgaven: viermaal per jaar het landelijke blad Mens en natuur. Plus viermaal per jaar de lokale uitgave De Natuurkijker. Plus digitale nieuwsbrieven, ook onder de naam De Natuurkijker.

Voorzitter Ilse Wessels, voorzitter@ivnamersfoort.nl
Website: www.ivnamerfoort.nl

De KNNV

De KNNV, Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, is een vereniging voor veldbiologie en houdt zich actief bezig met natuurbeleving, natuurstudie en natuurbescherming. Onder de leden zijn zowel vakmensen als liefhebbers die meer willen weten.

De KNNV verzorgt excursies en lezingen, kampen en reizen, en inventariseert natuurgebieden. Leden ontvangen het landelijke verenigingsblad Natura dat viermaal per jaar verschijnt, met informatieve artikelen over natuur, natuurbescherming, boekbesprekingen en nieuws uit de vereniging. KNNV-leden krijgen korting op boeken uit de eigen KNNV uitgeverij. Het lidmaatschap van de vereniging kost 28 euro per jaar voor leden, en 14 euro voor huisgenootleden. Donateurs betalen minimaal 10 euro per jaar. IBAN KNNV Amersfoort is NL40 TRIO 0788 9141 89.

Uitgaven: viermaal per jaar het landelijke blad Natura, plus viermaal per jaar de digitale Natuurkijker. Plus digitale nieuwsbrieven, ook onder de naam De Natuurkijker.

Voorzitter Theo van de Water, tel. 033-4942002, voorzitter@amersfoort.knnv.nl
Website: www.knnv.nl/amersfoort